

text masorètic s'ofereix en caràcters consonàntics hebreus, hi ha casos, com en la pàgina 65, per exemple, en què se'ns dona únicament una transcripció que no respecta la qualitat ni la quantitat vocàlica ni les *matres lectionis*; tampoc les consonants emfàtiques, que hi són representades amb dígrafs i no pas amb la sola consonant diacrítica del sistema internacional. En la pàgina 69, per exemple, el mot hebreu גודד apareix sense vocalització i transcrit poc rigorosament. Més endavant, en la pàgina 93, l'hebreu hi apareix traduït de forma irregular: a vegades amb traducció, a vegades sense. Igualment, a la pàgina 111, l'hebreu a voltes hi és citat en transcripció, a voltes amb consonants, sense vocalitzar, de manera imprecisa. La transcripció de l'hebreu és, en general, poc acurada (per exemple, pàgina 253, en què ערל és transcrit com a *arel*, tot i que més amunt és citat com a *'arel*, o bé en la pàgina 260, en què el substantiu עבות és transcrit com a *abot* i no pas com a *'abot*); les *matres lectionis* tampoc no hi són considerades, com en la pàgina 269, en què es transcriu ערי per *arei* i no pas *arè*, etc. Esperem, doncs, que en una futura edició aquestes petites qüestions formals hi siguin resoltes, per tal que no restin valor al contingut d'aquesta obra, innovadora i filològicament acurada, perquè pugui resplendir tal com li pertoca.

EULÀLIA VERNET I PONS
 Universitat de Barcelona
eulaliavernet@ub.edu

NAHMAN DE BRATSLAV. *Contes cabalístics*. Edició de Joan Ferrer i Jordi Sidera. Barcelona: Fragmenta, 2016. 647 p.; 21 cm. ISBN 978-84-92416-59-4. (Sagrats i Clàssics; 9)

L'obra que aquí revisem és l'edició i la traducció de *Contes cabalístics* de Nahman de Bratslav portada a terme per Joan Ferrer i Jordi Sidera. L'any 2010, en la mateixa editorial Fragmenta, els autors ja ens van brindar l'obra *La saviesa dels pares d'Israel: El tractat Abot de la Misnà*, en què Joan Ferrer ofería la traducció del text hebreu i arameu, i la introducció i les notes anaven a càrrec de Jordi Sidera.

Joan Ferrer, professor de la Universitat de Girona i de Sagrada Escripura de l'Institut Superior de Ciències Religioses de Girona, ha escrit diversos llibres de filologia semítica i destaca per les seves traduccions al català de diverses obres de summa importància de la religió jueva.

Jordi Sidera, professor d'història de la filosofia i de les religions a l'Institut Superior de Ciències Religioses de Girona, i expert en la metafísica de Ramon

Llull, treballa la interculturalitat, la didàctica, la filosofia i la història comparada de les religions, centrant-se en el simbolisme i la mitologia.

La col·laboració interdisciplinària del tàndem compost per Joan Ferrer i Jordi Sidera en una obra d'aquesta importància es justifica per la voluntat de superació de les divisions entre les diferents matèries científiques que conflueixen en aquest llibre. La traducció de l'hebreu és de per si complexa, especialment la d'una obra de caire cabalístic, i és necessària la col·laboració constant d'entesos en la matèria tractada, en aquest cas els fonaments del hassidisme i de la mística jueva del segle XVIII.

L'obra original de *Contes cabalístics* va ser escrita en forma de literatura popular i amb un clar caràcter oral pel rabí Nahman de Bratslav, i anava destinada als seus deixebles. Hi destaca per damunt de tot un estil contemplatiu i profundament cabalístic caracteritzat per l'ús de proverbis i contes, lluny de l'estil literari que era usual en la literatura mística.

Nahman de Bratslav (1772-1810) fou un preservador i un dels pilars fonamentals del moviment hassídic, que fou fundat pel seu besavi Israel ben Eliézer, *Baal Xem Tob*. Entre les contribucions principals d'aquest místic cal destacar la combinació de l'estudi de la Torà amb la càbala, la mística i l'esoterisme, i un aprenentatge mitjançant l'alegria i l'oració com a eina fonamental del mètode espiritual. La felicitat es transforma en un precepte. Nahman de Bratslav innovà en el sistema de pensament jueu i mitjançant les seves creacions literàries va facilitar i simplificar els codis espirituals del judaisme i de la càbala a fi que fossin accessibles i així apropar tothom a la presència divina. Com es diu a la contraportada del llibre aquí recensionat, «[Nahman] emprà amb profusió la simbologia cabalística i la cosmovisió que li és inherent per tal de mostrar, mitjançant narracions paradigmàtiques, les veritats d'ordre espiritual i diví que conformen la seva perspectiva cosmològica.» Ja en vida va tenir centenars de seguidors i el seu moviment continua viu en el dia d'avui amb centenars de milers de fidels arreu.

Així, el llibre *Contes cabalístics* que ens ofereixen els dos estudiosos parteix dels tretze contes de rabí Nahman. Primer de tot hi apareix l'índex, seguit per una introducció (p. 9-124) que deixarà pas al text hebreu confrontat amb la traducció catalana i comentaris (p. 125-642).

La no gens breu introducció de més de cent pàgines es pot considerar l'obra de síntesi sobre el hassidisme més valuosa escrita en català. Els escassos estudis sobre aquest tema, tot i que cal posar en relleu que no són inexistents, contribueix a mantenir-nos en la ignorància sobre tot el riquíssim llegat del hassidisme europeu, que d'altra banda és molt estudiat en altres centres arreu del món. Aquesta ignorància a la qual estem sotmesos involuntàriament no-

més pot venir del fet de considerar la cultura, la forma de vida i sobretot el pensament del moviment hassídic com a aliens a les nostres formes del pensament europeu occidental. Així, aquestes pàgines aporten llum sobre la història d'aquest moviment al públic general i a l'acadèmic.

Al principi de la introducció, els autors situen el lector en el context de la matèria tractada, el moviment hassídic com a fenomen del judaisme europeu oriental i dels personatges que l'han configurat, Baal Xem Tob i Nahman de Bratslav. Tot seguit, s'entra a l'apartat sobre la història dels orígens del hassidisme, en què s'explica que el terme *hassid* va més enllà de la pietat i que conforma un complex entramat organitzatiu que traspasa el marc socioteològic, dels seus *rebbe*s, dels seus opositors, ja fossin *maskilim* o *mitnaguedim*, així com altres circumstàncies i condicions. Segueix aquest apartat una exposició del pensament místic, teosòfic i esotèric del judaisme, la càbala, en el qual els autors fan un repàs d'aquest corrent des del *Séfer Yetsirà*, passant per Isaac Lúria, per oferir-nos en el punt següent la relació entre el hassidisme i la càbala o, millor dit, el corrent de la càbala hassídica. Aquest punt és un dels més importants del llibre pel fet que és on recau la rellevància i l'essència del hassidisme i que alhora és la característica més desconeguda del públic en general. Quan hom vol aproximar-se a la càbala, generalment els estudis se centren en la càbala de Safed, en l'escola cabalística d'Isaac Lúria, del segle XVI, mentre que el moviment cabalístic europeu oriental aparentment queda restringit als estudiosos més entesos en el tema. Els autors fan un repàs dels seus punts crucials, esmentant-ne tant les personalitats més importants, Aryé Leib Epstein i el Gaon de Vilna, com altres autors, amb els principis de les seves doctrines, el naixement del *Habad* i les diferències entre la càbala de Nahman de Bratslav i la de Lúria. Nahman de Bratslav serà el protagonista del punt següent, en el qual es presenta la seva vida, la seva obra i l'essència dels seus ensenyaments i el seu pensament, així com les dificultats que tingué amb el moviment del rabinisme oficial i també amb els *mitnaguedim*. Tot seguit, els autors parlen dels contes de Nahman, que és el punt central d'aquest llibre, tot fent referència a les diferents edicions, al seu contingut místic i a l'estil narratiu, centrant-se en el paper espiritual de l'obra. Per a acabar la introducció es fa referència a l'edició del text hebreu, que prenen de l'edició bilingüe hebreu i ídix, i a la traducció al català, posant èmfasi en la seva dificultat i en el respecte per conservar el caràcter oral del text i la seva literalitat. Així mateix, s'afegeix una bibliografia que, si bé podria ser molt més voluminosa, és a la vegada essencial per a comprendre els principis del hassidisme i la figura de Nahman de Bratslav.

La segona part de l'obra és la més extensa i la més original. S'estructura en tretze capítols, cada un dels quals correspon a un dels contes cabalístics de

Nahman: «La princesa perduda», «El rei i l'emperador», «Un conte amb un coix», «El rei que decretà la conversió», «El fill del rei de les pedres precioses», «Del rei modest», «La mosca i l'aranya», «El rabí i el fill únic», «El savi i el simple», «El mercader i el pobre», «El fill del rei i el fill de la serventa que van ser canviats», «El mestre de pregària» i «Els set captaires». Cada conte és introduït per una explicació sobre el seu contingut i els personatges que hi intervenen, tot descrivint-nos quin paper tenen dins les alegories cabalístiques. Després de cada introducció s'ofereixen l'edició en hebreu i la versió catalana en paral·lel. Cada un dels capítols finalitza amb els comentaris sobre les intrigues narratives a què fa referència cada conte. Tant les explicacions al·legòriques cabalístiques com les intrigues narratives que s'exposen abans i després de cada conte ofereixen un context d'alta qualitat per a entendre el marc en què va ser escrit el conte així com el seu propòsit. Aquests dos elements, juntament amb la introducció del llibre, són les claus essencials que ajudaran el lector a comprendre els contes cabalístics del llibre, tant si vol llegir-los directament de l'hebreu com si ho vol fer de la versió catalana. Cal remarcar, sobretot, que la importància del llibre rau en la traducció que se'ns ofereix. Una traducció difícil, sens dubte, atesa la dificultat d'estil de l'obra original. El lector quedarà perplex en notar un estil marcadament literari, que podria fer-ne feixuga la lectura si no fos perquè els autors l'han avisat prèviament. I és que expressament s'ha volgut evitar reescriure el text i oferir un producte literari, per tal de mostrar «la singularitat d'aquelles belles narracions portadores de secrets i misteris».

Com a valoracions finals de l'obra, cal remarcar, d'una banda, la rellevància d'aquest llibre pel fet d'aproximar al públic català les doctrines del hassidisme i concretament de Nahman de Bratslav, d'una gran complexitat atesa la magnitud espiritual que en deriva, mitjançant no tan sols la presentació del marc teòric dels estudis que s'han fet sobre aquest moviment, sinó també l'aportació de la mateixa font original i la seva traducció al català. Sovint només es parla dels marcs teòrics, però més rellevants són les fonts. I, d'altra banda, també volem subratllar la importància que l'obra hagi estat estructurada en dues parts, la introducció i l'edició, i que aquesta última contingui els comentaris, les explicacions, el text hebreu i el text català, que, conjuntament, fan més accessible el contingut d'aquestes doctrines.

JORDI CASALS I PARÉS
Universitat de Barcelona
jordicasals@ub.edu